

Překážka věci rozsouzené

Pravomocný rozsudek o žalobě o určení, zda tu právo nebo právní vztah je nebo není, nevytváří - zásadně - překážku věci rozsouzené pro žalobu na plnění, vycházející ze stejného skutkového základu; tuto překážku tvoří jen ve vztahu k nové žalobě na určení. Naopak platí, že pravomocný rozsudek o žalobě na plnění vytváří z hlediska identity předmětu řízení překážku věci rozsouzené pro řízení o žalobě na určení, zda tu právo nebo právní vztah je nebo není, vycházející z téhož skutkového základu.

(Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 21 Cdo 802/2008, ze dne 29.1.2009)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobců a) J. H., b) M. N., c) R. H., všech zastoupených advokátkou, proti žalované A. B., o určení neplatnosti závěti, vedené u Okresního soudu v Šumperku pod sp. zn. 17 C 89/2007, o dovolání žalobce a) proti usnesení Krajského soudu v Ostravě - pobočky v Olomouci ze dne 25. září 2007, č. j. 40 Co 1142/2007-17, tak, že usnesení krajského soudu a usnesení Okresního soudu v Šumperku ze dne 13. června 2007, č.j. 17 C 89/2007-10, se zrušují a věc se vrací Okresnímu soudu v Šumperku k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Žalobou podanou u Okresního soudu v Šumperku dne 4.4.2007 se žalobci domáhali určení, že „závěť sepsaná dne 5.2.1996 zůstavitelem J. H., zemřelým dne, ve které ustanovil žalovanou závětní dědičkou, je neplatná“. Uvedli, že „zůstavitel, tj. jejich otec se seznámil s paní B. na podzim v roce 1995, závěť je sepsána 5.2.1996“; že „pokud se týká nemovitosti v závěti zmiňované, otec postavil základy, zbytek postavil, užívá a udržuje žalobce 1) s rodinou tak, jak bylo v rodině dohodnuto“; že „v bodě I. závěti není vyjádřen projev vůle zůstavitele srozumitelně, když odkazuje „veškeré bytové zařízení a vše ostatní vybavení, nacházející se ke dni jeho smrti v rodinném domě č. v D.“, když ve skutečnosti rodinný dům byl v době pořízení závěti ve spoluvlastnictví zůstavitele a jeho bývalé manželky M. H., veškeré bytové zařízení mu patřit nemohlo a taktéž nebylo možné se vzdát v závěti spoluvlastnického podílu na těchto věcech“; že „v bodě II. závěti pak spatřují zejména nejasnost určení podílu na odkazované nemovitosti, což je podstatnou náležitostí závěti jako právního úkonu, ze závěti není možno zjistit, zda chtěl zůstavitel závětní dědičce odkázat jednu čtvrtinu k celku nebo jednu čtvrtinu ze svého podílu jedné poloviny“; že „závěť nesplňuje základní náležitosti platného právního úkonu pro neurčitost a nesrozumitelnost“.

Okresní soud v Šumperku usnesením ze dne 13.6.2007, č.j. 17 C 89/2007-10, řízení o určení neplatnosti závěti zastavil a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Vycházel ze závěru, že „v řízení o dědictví po zůstaviteli J. H., vedeném u Okresního soudu v Šumperku pod sp. zn. 21 D 685/2006, bylo usnesením ze dne 25.9.2006, č.j. 21 D 685/2006-57, ve spojení s usnesením Krajského soudu v Ostravě ze dne 26.1.2007, č.j. 10 Co 21/2007-74, pravomocně rozhodnuto, že žalovaná A. B. je dědičkou zůstavitele ze závěti ze dne 5.2.1996, když toto rozhodnutí bylo vydáno po námitkách žalobců vznesených v dědickém řízení, které jsou totožné s jejich skutkovými tvrzeními v žalobě“; že „rozhodnutí Okresního soudu v Šumperku ze dne 25.9.2006, č.j. 21 D 685/2006-57, zakládá ve vztahu k žalobě podané žalobci 4.4.2007 překážku věci rozsouzené, což je neodstranitelný nedostatek podmínek řízení ve smyslu § 159a odst. 4 o.s.ř.“.

K odvolání žalobce a) Krajský soud v Ostravě - pobočka v Olomouci usnesením ze dne 25.9.2007, č.j. 40 Co 1142/2007-17, napadené usnesení soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení. Dospěl k závěru, že „pokud soud rozhodnutím vydaným v dědickém řízení jako předběžnou otázku vyřešil platnost závěti ze dne 5.2.1996 se závěrem, že tato závěť nevykazuje znaky neplatnosti právního úkonu ve smyslu § 37 odst. 1 obč. zák., pokud se týká náležitostí svobody a vážnosti vůle zůstavitele při pořízení závěti a srozumitelnosti a určitosti tohoto právního úkonu, pak lze konstatovat, že na tomto základě rozhodnutím ve věci samé soud vymezil účastníky řízení o dědictví“; že „v posuzovaném případě skutková tvrzení, jež jsou obsahem žaloby o určení neplatnosti závěti jsou naprosto shodná s tvrzeními a námitkami, uplatněnými v rámci dědického řízení a o nich bylo pravomocně rozhodnuto výrokem soudu, jímž pojmenoval účastníka dědického řízení (A. B.), včetně uvedení právního důvodu dědění (závěť zůstavitele z 5.2.1996)“; že „za těchto okolností je správný závěr soudu prvního stupně, že pravomocné usnesení Okresního soudu v Šumperku ze dne 25.9.2006, č.j. 21 D 685/2006-57, ve spojení s usnesením Krajského soudu v Ostravě ze dne 26.1.2007, č.j. 10 Co 21/2007-74, jímž jako předběžná otázka pro určení účastníků řízení o dědictví byla vyřešena otázka platnosti závěti, vytváří pro řízení v dané věci překážku věci pravomocně rozsouzené“.

Proti usnesení odvolacího soudu podal žalobce a) dovolání. Namítá, že „se závěrem, že usnesením v dědickém řízení dle § 175k odst. 1 o.s.ř. bylo již (jako o předběžné otázce) rozhodnuto o věci samé, to je, zda právní úkon je platný či nikoliv, nesouhlasí“; že „byla pouze vyřešena otázka, s kým bude v dědickém řízení pokračováno, a to na základě pouhého vyšetření podmínek dědického práva“; že „takovéto rozhodnutí není tedy rozhodnutím o věci samé - jedná se o rozhodnutí, kterým je řešen další postup v řízení dědickém, proto také bylo rozhodnuto usnesením“; že „nesouhlasí ani se závěrem soudů ohledně toho, že rozhodnutí o sporu v předmětném dědickém řízení nezáviselo na zjištění sporných skutečností, když v závěti je dědický podíl určen dvěma zcela odlišnými podíly a dále u movitých věcí označených v závěti není vůbec jisté a je sporné, o které věci se jedná a jestli vůbec existují“. Navrhl, aby Nejvyšší soud ČR usnesení soudů obou stupňů zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a o.s.ř.) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému usnesení odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o.s.ř. a že jde o usnesení, proti kterému je podle ustanovení § 239 odst. 2 písm. a) o.s.ř. dovolání přípustné, přezkoumal napadené usnesení ve smyslu ustanovení § 242 o.s.ř. bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1 věta první o.s.ř.) a dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné.

Z obsahu spisu vyplývá, že Okresní soud v Šumperku usnesením ze dne 25.9.2006, č.j. 21 D 685/2006-57, potvrzeným usnesením Krajského soudu v Ostravě ze dne 26.1.2007, č.j. 10 Co 21/2007-74, ve věci dědictví po J. H., zemřelém dne (dále též jen „zůstavitel“), rozhodl, že „A. B. je dědičkou ze závěti z 5.2.1996 zůstavitele J. H., zemřelého dne“. Vycházel přitom ze závěru, že „nepovažuje závěť zůstavitele za neplatnou pro rozpor s ustanovením § 37 odst. 1 obč.zák.“ a že „A. B., jako osoba povoláná touto závětí k dědění, je účastníkem dědického řízení po zůstaviteli“.

Podle ustanovení § 175b věty první o. s. ř. účastníky řízení jsou ti, o nichž lze mít důvodně za to, že jsou zůstavitelovými dědici, a není-li takových osob, stát.

Účastníky řízení o dědictví jsou navrhovatel a ti, které zákon za účastníky označuje (§ 94 odst. 2 o. s. ř.). Zákon účastníky řízení o dědictví označuje v ustanovení § 175b o. s. ř. Účastenství v dědickém řízení v tomto případě odráží hmotné dědické právo a směřuje k tomu, aby byla zjištěna osoba, která skutečně vstoupí do práv a povinností zůstavitele, popřípadě aby bylo zjištěno, že zůstavitel nemá dědice, který by nabyl dědictví, a že proto dědictví musí ve smyslu § 462 obč. zák. připadnout státu.

Podle ustanovení § 175k odst. 1 o.s.ř., jestliže někdo před potvrzením nabytí dědictví tvrdí, že je dědicem a popírá právo jiného dědice, který dědictví neodmítl, vyšetří soud podmínky dědického práva obou a jedná dále s tím, u koho má za to, že je dědicem.

Podle ustanovení § 175k odst. 2 o.s.ř., závisí-li však rozhodnutí o dědickém právu na zjištění sporných skutečností, odkáže soud usnesením po marném pokusu o smír toho z dědiců, jehož dědické právo se jeví jako méně pravděpodobné, aby své právo uplatnil žalobou. K podání žaloby určí lhůtu. Nebude-li žaloba ve lhůtě podána, pokračuje soud v řízení bez zřetele na tohoto dědice.

Z ustanovení § 175k odst. 1 o.s.ř. vyplývá, že soud po vyšetření podmínek dědického práva jedná dále s tím, u koho má za to, že je dědicem. Usnesením vydaným podle tohoto ustanovení může být rozhodnuto - jak vyplývá z jeho znění - pouze o tom, s kým (tj. s kterým z dosavadních účastníků řízení, mezi nimiž je spor o dědické právo) bude nadále jednáno jako s osobou, o níž lze mít důvodně za to, že je dědicem, a, je-li to potřebné, jaký je dědický titul této osoby (při pozitivním vymezení), popřípadě s kým (tj. s kterým z dosavadních účastníků řízení, mezi nimiž je spor o dědické právo) nadále nebude jednáno, neboť lze mít důvodně za to, že není dědicem (při negativním vymezení). Tímto usnesením se totiž řeší (vyšetřují) podmínky dědického práva pro účely průběhu řízení a má význam jen pro vymezení účastníků řízení o dědictví; na jeho základě soud v dědickém řízení považuje za účastníka řízení ve smyslu ustanovení § 175b věty první o.s.ř. tu osobu, o níž bylo pravomocně rozhodnuto, že s ní bude dále jednáno, popřípadě přestane považovat za účastníka řízení toho, o němž bylo pravomocně rozhodnuto, že s ním nadále nebude jednáno.

Vydání usnesení podle ustanovení § 175k odst. 1 o.s.ř. je na místě tehdy, jsou-li skutková tvrzení účastníků o rozhodných okolnostech shodná a závisí-li rozhodnutí o dědickém právu pouze na právním posouzení věci. Není-li tomu tak, má soud (soudní komisař) vzhledem k tomu, že v „nesporném“ dědickém řízení nemá z procesního hlediska možnost objasňovat sporné skutečnosti, postupovat způsobem stanoveným v ustanovení § 175k odst. 2 o.s.ř.. Toto ustanovení soudu (soudnímu komisaři) ukládá, aby se pokusil uvedený spor o dědické právo vyřešit dohodou, tj. aby vyvinul úsilí směřující k tomu, že se rozhodné skutečnosti mezi účastníky uplatňujícími rozporná dědická práva „stanou nespornými“. Nepodaří-li se soudu (soudnímu komisaři) uvedený spor vyřešit dohodou a skutečnosti rozhodné pro posouzení dědického práva zůstanou i po pokusu o odstranění sporu mezi účastníky sporné, vydá soud usnesení, kterým odkáže toho z účastníků, jehož dědické právo se jeví jako méně pravděpodobné, aby své právo uplatnil žalobou.

I když usnesení vydané podle ustanovení § 175k odst. 1 o.s.ř. nepředstavuje konečné řešení dědického práva; o něm může být rozhodnuto jen v usnesení o dědictví (§ 175q o.s.ř.), a má proto své opodstatnění jen při nezměněném skutkovém základu věci; vyjdou-li dodatečně najevo nové skutečnosti, rozhodné pro posouzení dědického práva (a tím i pro okruh účastníků dědického řízení), ztrácí usnesení své právní účinky, je usnesením ve věci samé, neboť je jím, byť v omezeném rozsahu, rozhodováno o předmětu, pro který se dědické řízení vede (srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.1.2004, sp. zn. 30 Cdo 1847/2002, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 67, ročník 2004).

Z výše uvedeného vyplývá, že usnesení Okresního soudu v Šumperku ze dne 25.9.2006, č.j. 21 D 685/2006-57, potvrzené usnesením Krajského soudu v Ostravě ze dne 26.1.2007, č.j. 10 Co 21/2007-74, je usnesením vydaným v řízení o dědictví po zůstaviteli ve smyslu ustanovení § 175k odst. 1 o.s.ř. (srov. též usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17.11.1998, sp.zn. 21 Cdo 586/98, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 44, ročník 1999).

Odvolací soud v posuzovaném případě - jak výše uvedeno - vycházel ze závěru, že pravomocné usnesení Okresního soudu v Šumperku ze dne 25.9.2006, č.j. 21 D 685/2006-57, ve spojení s usnesením Krajského soudu v Ostravě ze dne 26.1.2007, č.j. 10 Co 21/2007-74, jímž jako předběžná

otázka pro určení účastníků řízení o dědictví byla vyřešena otázkou platnosti závěti, vytváří pro řízení v dané věci překážku věci pravomocně rozsouzené“. Tento závěr není správný.

Jakmile bylo o věci pravomocně rozhodnuto, nemůže být v rozsahu závaznosti výroku rozsudku, usnesení nebo platebního rozkazu pro účastníky a popřípadě jiné osoby, vyplývající z ustanovení § 159a odst.1, 2 a 3 o.s.ř., věc projednávána znovu (srov. § 159a odst. 5, § 167 odst. 2 a § 174 odst. 1 o.s.ř.).

Překážka věci pravomocně rozhodnuté nastává v první řadě tehdy, jde-li v novém řízení o projednání stejné věci. O stejnou věc se jedná tehdy, jde-li v novém řízení o tentýž nárok nebo stav, o němž již bylo pravomocně rozhodnuto, a týká-li se stejného předmětu řízení a týchž osob. Není samo o sobě významné, mají-li stejné osoby v novém řízení rozdílné procesní postavení (např. vystupovaly-li v původním řízení jako žalovaní a v novém jako žalobci). Tentýž předmět řízení je dán tehdy, jestliže tentýž nárok nebo stav vymezený žalobním petitum vyplývá ze stejných skutkových tvrzení, jimiž byl uplatněn (ze stejného skutku). Řízení se týká těchže osob rovněž v případě, jestliže v novém řízení vystupují právní nástupci (z důvodu universální nebo singulární sukcese) osob, které byly účastníky pravomocně skončeného řízení. I když se nejedná o stejnou věc, překážka věci pravomocně rozhodnuté nastává také tehdy, jde-li v novém řízení o tentýž nárok nebo stav, o němž již bylo pravomocně rozhodnuto, a týká-li se stejného předmětu řízení, jestliže výrok pravomocného rozsudku, platebního rozkazu nebo usnesení ve věci samé je závazný pro každého nebo jestliže zákon (ve věcech uvedených v ustanovení § 83 odst. 2 o.s.ř. nebo v dalších případech stanovených zvláštními právními předpisy) rozšiřuje subjektivní závaznost rozhodnutí na další osoby, které nebyly účastníky řízení. V těchto případech totiž působí materiální účinky právní moci rovněž proti každému nebo vůči osobám, na něž byla subjektivní závaznost rozhodnutí zákonem rozšířena. V rozsahu závaznosti výroku pravomocného rozsudku, platebního rozkazu nebo usnesení ve věci samé se na tyto osoby vztahuje překážka věci pravomocně rozhodnuté, i když nebyly účastníky původního řízení. Pro posouzení, zda je dána překážka věci pravomocně rozhodnuté, není významné, jak byl soudem skutek (skutkový děj), který byl předmětem původního řízení, posouzen po právní stránce. Překážka věci pravomocně rozhodnuté nastává i tehdy, jestliže skutek (skutkový děj) byl soudem v původním řízení posouzen po právní stránce nesprávně nebo neúplně. O stejný předmět řízení jde také tehdy, jestliže byl stejný skutek (skutkový děj) v novém řízení právně kvalifikován jinak než v řízení původním (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5.12.2006, sp. zn. 21 Cdo 2091/2005, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 84, ročník 2007; rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5.4.2001, sp. zn. 21 Cdo 906/2000, uveřejněný v časopise Soudní judikatura pod č. 113, ročník 2001).

Pravomocný rozsudek o žalobě o určení, zda tu právo nebo právní vztah je nebo není (§ 80 písm. c/ o s.ř.), nevytváří - zásadně - překážku věci rozsouzené pro žalobu na plnění (§ 80 písm. b/ o. s. ř.) vycházející ze stejného skutkového základu (ze stejného skutku); tuto překážku tvoří jen ve vztahu k nové žalobě na určení. Naopak platí, že pravomocný rozsudek o žalobě na plnění vytváří z hlediska identity předmětu řízení překážku věci rozsouzené pro řízení o žalobě na určení, zda tu právo nebo právní vztah je nebo není, vycházející z téhož skutkového základu (ze stejného skutku). Je tomu tak proto, že pravomocný rozsudek o žalobě na plnění v sobě zahrnuje (ať již výslovně nebo mlčky) kladné nebo záporné řešení otázky (ne)existence práva nebo právního vztahu, jež by měla být postavena najisto určovací žalobou, a staví tedy na stejném skutkovém základě (na stejné části skutku) jako žaloba určovací (srov. např. usnesení Ústavního soudu ze dne 7. ledna 1994, sp.zn. IV. ÚS 2/93, uveřejněné ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu ČR, svazku 2, části II., pod číslem 5, a usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12.12.2001, sp.zn. 20 Cdo 2931/99, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 85, ročník 2003).

Z výše uvedeného je zřejmé, že pravomocné usnesení vydané v řízení o dědictví dle ustanovení §

175k odst. 1 o.s.ř. brání tomu, aby - při nezměněném skutkovém základu věci - bylo o témže sporném dědickém právu v dědickém řízení opětovně rozhodováno. Toto usnesení však - s ohledem na jeho smysl a obsah - nevytváří překážku věci pravomocně rozhodnuté pro projednání určovací žaloby ve smyslu ustanovení § 80 písm. c) o.s.ř., byť by touto žalobou bylo požadováno rozhodnutí o sporné skutečnosti nebo o právní otázce, která byla významná (určující) pro pravomocné rozhodnutí vydané podle ustanovení § 175k odst. 1 o.s.ř.

Z uvedeného vyplývá, že usnesení odvolacího soudu není správné. Nejvyšší soud České republiky proto usnesení odvolacího soudu zrušil (§ 243b odst. 2 část věty za středníkem o.s.ř.). Jelikož důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí i pro rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil dovolací soud i toto rozhodnutí a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3 věta druhá o.s.ř.).

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Koupě nemovité věci](#)
- [Nesprávný úřední postup \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Platební neschopnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Předkupní právo \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Přerušeni řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Rodinný závod \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Dědictví](#)
- [Výživné](#)
- [Valná hromada](#)
- [Ustanovení zástupce](#)
- [Náhrada škody](#)